

*Quaderns de
la Selva, 6
1993*

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

La casa de pagès i la col·locació dels fills segons dins l'Església

SANTIAGO DE LLOBET MASACHS

**Estudi sobre la col·locació dels fills
barons no hereus de les cases de pagès
dins l'Església, mitjançant l'anàlisi dels
mecanismes econòmics autoritzats pel
dret canònic, amb referències als
capellans de la família Llobet de la
parròquia de Vidreres com a cas
particular d'abast general.**

UN dels fenòmens poc estudiats en l'estructura de la casa de pagès benestant, són els mecanismes que utilitza per donar sortida als fills barons que no queden hereus.

Les noies, en ser casades eren dotades amb la legítima que els pertocava de les herències paterna i materna. Així anaven a formar part de l'estructura d'una altra família troncal, en la qual s'integraven i es reproduïen.

Els fills segons solien situar-se en cinc estructures diferents: quedar solters i treballar a la casa, casar-se i marxar amb la legítima que els corresponia, ser casats -si convenia a la casa- amb una pubilla, entrar en la vida militar o fer-se capellans.

Totes aquestes estructures es reflectien a cada casa en major o menor grau. Així, la menys emprada era la de fer militar el fill segon, doncs no fou fins a la Guerra Gran (1793-1795) que la demanda militar va ser suficientment forta per admetre la majoria de fills segons amb el grau d'oficial dins l'exèrcit. La que va repetir-se amb més freqüència és la de fer entrar els fills barons a l'església, i aquesta estructura és la que ens proposem estudiar.

L'anàlisi que farem serà a partir de la visió de la casa de pagès; en particular, dels mecanismes econòmics de què disposava l'església, i

que la família troncal feia servir, per col·locar els fills com a capellans, estalviant legítimes i creant mecanismes de multiplicació i retorn dels capitals emprats en els fills religiosos.¹ Això ens obligarà a analitzar les següents institucions eclesiàstiques: la *rectoria* (només pel que fa als mecanismes d'adquisició: traspàs amb permuta); el *personat* (com es funda i com s'utilitza); el *benefici eclesiàstic* (fundació, rendes, obligacions, intercanvis, drets de personat, col·lació, còngrua, desamortització, etc...) i finalment la *causa pia* (fundació, administració, utilització...).

Veurem amb quina profunditat i flexibilitat van tractar i utilitzar aquestes figures jurídiques els hereus de les cases de pagès i els fills que entraven en la religió.

Cal advertir prèviament que aquesta forma de donar sortida als fills segons va ser copiada pels pagesos benestants -i pels comerciants i negociants enriquits de les viles- del que feia la noblesa, sinó que no van poder col·locar fills en l'organització eclesiàstica fins que no van enriquir-se en la quantia necessària per poder accedir a les estructures rendistes del sacerdoci.

Per això, no pas totes les famílies pageses o burgeses van accedir al sistema, només les més enriquides ho feien amb facilitat, tot i que no per això les cases humils en quedaren totalment excloses. Però llavors era la força de la vocació i l'ajut donat des de la mateixa església, el que permetia d'arribar a integrar-s'hi.

Podem afegir-hi també, tot generalitzant, que dins l'estructura de l'església va haver-hi una franja on els fills segons de les famílies pageses no ennoblides podien bellugar-se amb facilitat i obtenir-hi càrrecs. Per a ells van quedar els graus que van des de clergue beneficiat fins al canonge.² Per a les cases nobles les prevendes augmentaven fins als beneficis de les canongies i bisbats.

Tots ells, però, tenien una renda que els assegurava la subsistència, i és que dins l'església no es considerava adequada la pervivència

1. Per establir exemples parlarem bàsicament de la parròquia de Sta. Maria de Vidreres, dels seus beneficiats, i en particular de l'utilització dels circuits econòmics emprats pels capellans de la família Llobet en aquesta i altres parròquies.

2. Per arribar a canonge calia haver estudiat i obtingut el doctorat en lleis o teologia, a més de la presentació de la seu

canonical, la sanció del bisbe, i amb el plàcet del papa i del rei per aquelles canongies que gaudien d'aquest dret. (Probablement les canongies de col·lació reial i papal foren les que quedaren més en mans de la noblesa.) Juan Postius Sala, *El código canónico aplicado en España, en forma de Instituciones*, Ed. Sagrado Corazón de María, Madrid, 1926, p. 596-621.

d'individus que no tinguessin una forma digna de sustentació que els obligués a viure de negocis, comerç o especulacions, en detriment de la imatge d'una persona entregada a Déu. I tampoc a individus d'economia tant pobra que fossin un pes o una sagnia per al ramat que havien de pasturar.

Mentre no va haver-hi un enriquiment econòmic i un augment de la població a finals de segle XVI, el gran subministrador d'individus al sacerdoci fou la noblesa. Posteriorment les cases de pagès van entrar en el circuit, però aquest ingrés va establir un desequilibri, perquè no hi havia prou parròquies per a tants capellans. A partir d'aquesta circumstància, la solució per donar cabuda a l'augment de clerecia, foren els beneficis eclesiàstics. Aquest procés és llarg i de formació lenta, però és llavors quan la parròquia rural va prendre tota la dimensió i volum, que es va mantenir fins a les lleis desamortitzadores del segle passat.

Pel sistema rígid de transmissió hereditària en la propietat agrària catalana la casa de pagès es va veure obligada a donar sortida als fills segons, d'una forma que no solament satisfés els interessos de la casa, sinó que donés elements de subsistència als expulsats del tronc hereditari. I tot això dins d'una societat eminentment jeràrquica i estamental, en la qual situar els fills que sortien fora de nivell no era correcte ni acceptable, i feia que els exclosos litiguessin per restablir els seus drets.

Les filles sortien de la línia hereditària pel matrimoni i eren col·locades en altres famílies amb el dot que, d'acord amb el volum, els donava una classificació dins un determinat estament social.

Quan la casa de pagès es va enriquir suficientment, va poder situar fills en l'església, i aquesta els va acollir perquè en no poder-se reproduir en si mateixa en l'element primari, l'home, necessitava injectar constantment en la base nous elements de continuïtat.

L'església com a estructura jeràrquica va incorporar aquests elements de les classes benestants pageses i els va donar una col·locació en un nivell jeràrquic i social adequat, amb uns drets de patronatge que feien que els fills segons no quedessin fora de lloc en relació amb la casa d'on marxaven.

Aquesta relació d'intercanvi tenia unes reglamentacions molt definides i flexibles en el dret canònic. La casa pairal feia servir aquests mecanismes i donava sortida a barons disposats o obligats a no reproduir-se, condició indispensable per entrar en el sacerdoci, i que alhora beneficiava el sistema hereditari pairal, ja que introduïa fills en estructures de celibat i s'estalviava possibles tensions o reclamacions en la divisió de l'herència.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

No solament la simbiosi d'ambdues institucions es complementava a nivell d'intercanvi humà, sinó que en els aspectes dineraris la inversió a través, i dins l'església, mitjançant les institucions permeses pel dret canònic, assegurava els capitals que hom ni invertia. Tots els tipus d'inversió afermaven drets espirituals imprescindibles per a la mentalitat de l'època i al mateix temps consolidaven els cobraments de rendes, amb una arma extrema a exhibir, l'excomunicació menor per als reticents.

Alhora que es produïa aquesta caució en el diner invertit, la casa de pagès no solament es desembarassava dels fills segons, sinó que establia una circulació de capitals dins l'església que retornaven a la família, o bé per al manteniment del fill col·locat (benefici eclesiàstic i personat) o dels fills encara per situar (causa pia). La casa pairal va fer servir aquests sistemes de canalització monetària d'una tal forma que es va establir dins la institució eclesiàstica un comerç ric i complex d'intercanvi de prebendes i circulació de capitals en dues línies: la primera en l'àrea de col·locació de sinecures (fundadors/clergues i entre clergues) i la segona en l'àrea de col·locació de capitals i obtenció de rendes (censalistes/beneficiats). L'església, pel seu compte, recaptava diferents taxes: en el moment de la col·lació, les "medias annatas" i, anualment, els subsidis determinats per la Comissió Apostòlica o la Junta diocesana (alguns d'ells per a les arques reials: *Millones*, *Gracia del Excusado*, *Santa Cruzada*, etc.)

Aquesta relació família pairal/església estableix uns vincles que semblen de solidaritat i alhora són antagònics, i moltes vegades apareixen interrelacionats en una mateixa manifestació. Aquests lligams s'observen en una triple vessant. D'una banda apareix una relació, vista des de l'església, de tipus temporal, en què la casa de pagès sembla tractar a aquesta institució en termes d'igualtat i d'utilització institucional. Aquesta relació és pròpiament la que tractem aquí, la que parla de fills sacerdots, i la de sacerdots que viuen dels rèdits dels capitals pairals, sacralitzats per inversions en l'església.

Al mateix temps hi ha una relació de tipus espiritual i de submissió, que s'observa en multitud de detalls de qualsevol família, pobra o rica, de l'antic règim. Aquests detalls, per la quantitat, es veuen millor en les cases enriquides i tenen aspectes individuals o col·lectius en el si familiar, i intenten posar en contacte directe l'home amb Déu. Dins els individuals tenim la fundació de misses, la caritat directa, l'observància de celebracions i sagraments, oracions individuals (novenes, etc.), lec-

tures pietoses (vides de sants, la *Imitació de Crist* de Tomàs de Kempis); i dins els col·lectius, les oracions diàries (rosari, benedicció de taula...), assistència a oficis, apropament a un determinat orde religiós (franciscans, jesuïtes, benets...), tomba al peu de determinat altar o capella, etc.

Finalment, aspectes de tipus social són els que es donen en el si de les institucions de la parròquia com a agrupació humana i que estableixen vincles i jerarquies: pertinença a confraries, obtenció de càrrecs com obrers de l'església o a pabordies, banc dins l'església, també la tomba, la determinada celebració dels oficis de difunts, la caritat del pa, etc.

El que sí sembla clar és que la casa pairal té una clara visió del que són béns temporals i béns espirituals, i no barreja els uns amb els altres, de tal forma que es produeixi una pèrdua o desmembrament patrimonial. I quan s'acosta monetàriament a les institucions eclesiàstiques és per obtenir-ne a canvi béns i solucions tangibles, a més de rèdits espirituals.³

Potser tot plegat és que, en tenir les famílies pairals bon nombre de capellans al llarg de diverses generacions, aprenen a utilitzar els mecanismes interns de l'església, perdent tot temor reverencial a la part humana de l'església. És a dir, en situar els fills segons en jerarquies on podien exercir com a patrons, arriben a no sentir el pes de les lleis de l'església més que en les parts espirituals i dogmàtiques.

Entrant ja en l'estudi dels mecanismes que l'església ofereix i que la casa pairal utilitza, establim l'anàlisi en el següent ordre: la parròquia rural, beneficis eclesiàstics, personats o capellanies i causes pies.

Després d'explicar com es creen i com funcionen, comentarem a partir d'exemples els circuits d'accés i funcionament de les prebendes eclesiàstiques per part de la casa pairal.

La parròquia rural

La direcció de la parròquia la portaven bàsicament dos preveres que s'alternaven setmanalment en tot el que corresponia al ministeri espiritual: la cura d'ànimes, les funcions pròpies del culte, l'administració dels sagraments, etc. Aquests dos preveres rebien el nom d'hebdomadaris

3. Aquesta relació església/casa pairal, també la troba Ignaci Terrades, *El món històric de les masies*, Ed. Curial, Barcelona, 1984, p. 147-148. Pel que fa a

la casa Santamaria i al llarg del segle passat, diu que tot i ser una casa carlina, no es va pendre mai la religió de manera incondicional i extenuant.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

(del llatí *hebdomada* “setmana”), i més popularment, per contracció: “domers”.⁴ En definitiva compartien quasi sempre les funcions rectorals, tot i que un era pròpiament el rector o domer, i l’altre el sagristà curat.

Els recursos econòmics que tenien eren: les rendes que donaven els béns de la parròquia (delme, quan aquest encara pertanyia a la pròpia església), a més els drets de baptisme, proclames matrimonials, sepultura, salpàs, dret d’arxiu (partides de baptisme, matrimoni i òbit) i ofertori o dret d’estola.

S’afegien a aquests ingressos els propis sobre administracions d’institucions laicals adscrites a aquella parròquia; en particular, els aniversaris o misses fundades per particulars, confraries i pabordies. També dels ingressos i pagaments a mestres de minyons, campaners i escolans. Les despeses pròpies de la parròquia eren les que abraçaven del manteniment de la fàbrica als ornaments, la cura del patrimoni de l’església, les que comportava el culte (hòsties, vi, ciris...), i les almoines fetes als pobres. Finalment, el que quedava entre ingressos i despeses era la renda pròpia d’aquella parròquia.⁵

L’interès per l’obtenció d’una determinada parròquia per part d’un capellà s’establia en funció de les rendes peculiars (econòmiques, socials i morals) de la prebenda que es volia adquirir. A tot això s’afegien les circumstàncies econòmiques, socials i de vàlua personal que envoltaven el dit prevere, tant en el nivell personal com familiar.

En efecte per establir-se en un càrrec amb ministeri espiritual calia sempre el nomenament o autorització per part del bisbe, amb un examen previ de capacització, encara que es fés a títol de permuta, o que hi hagués uns drets de presentació per part d’un patró.⁶

Els preveres havien d’esperar que es produís una vacant rectoral per poder accedir-hi, mitjançant la nominació del bisbe, o si el posseïdor volia permutar el càrrec, es podia negociar amb ell traspasant-li alguna prebenda amb rèdits suficients (generalment personat o benefici eclesiàstic).

4. Josep M. Marquès, “Fundaciones de beneficios en el obispado de Gerona, s.XII-XVIII”, *Anthologica Annua*, Roma, 1989. p.496-497.

5. Per l’estructuració d’una parròquia vegeu: Joaquim M. Puigvert Solà, *Una parròquia catalana dels segle XVIII a través de la seva consuetud (Riudellots de la Selva)*, Fundació Salvador Vives Casa-

juana, Barcelona, 1986. En aquesta obra es detalla la formació de l’institució rectoral i el seu funcionament.

6. El mecanisme funciona sota l’empar dels canons 183 fins al 185 per a la pèrdua de l’ofici eclesiàstic, i dels canons 1484 fins a 1488 per a la dimissió i permuta de beneficis.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Un cop ambdues parts estaven d'acord i ultimada la negociació, enviaven la petició al bisbe i aquest, en el termini d'un mes, havia de pronunciar-se a favor o en contra de l'intercanvi. La valoració per al mereixement del càrrec es feia principalment d'acord a la conveniència d'un canvi de personal i no pel caprici de les parts. Així generalment, les concessions de permutes es feien o per raons d'activitat pastoral o bé perquè el rector ja era gran o estava malalt i volia retirar-se.

Beneficis eclesiàstics

L'altra clerecia que formava part de la parròquia eren els beneficiats. I amb aquesta designació hem d'entendre aquell estol d'individus que gaudien de la dotació d'un benefici situat en un altar lateral de l'església, que no tenien ministeri com els domers i que, per tant, només obtenien les rendes de la fundació de què gaudien.

Jurídicament tot religiós adscrit a una parròquia era un beneficiat, perquè vivia d'unes rendes pròpies d'una fundació, ja fos de la pròpia església amb ministeri (domers), o d'un benefici instituït en ella. Amb el temps, però, va quedar aquesta designació per aquells que gaudien d'una institució de creació rendista i sense més deures que els marcats pel fundador, que generalment se circumscrivien a resar unes misses per a l'ànima del fundador i de la seva família en dies o mesos establerts.

Les clàusules que estructuraven els drets i deures d'un benefici quedaven regides per l'escriptura fundacional i la sanció del bisbe, tot això abraçat pel dret canònic.

Els teòlegs el definien com un càrrec o ofici en l'església, constituït per l'autoritat del bisbe i dotat d'una renda perpètua. Però els canonistes deien que era una porció dels béns de l'església assignada a un eclesiàstic perquè en gaudís durant el temps que el tingués, com a retribució dels serveis que feia o havia de fer a l'església, és a dir, el dret d'*usar*, perquè els cànons només concedeixen als clergues la facultat de prendre de la renda eclesiàstica el necessari per a la manutenció, mentre que han de repartir la resta entre els pobres.

Per tal que un benefici fos vertaderament eclesiàstic calia que complís sis requisits: 1) que fos establert amb l'autorització del bisbe (si no tenia aquesta primera condició era considerat un llegat pietós o causa pia), 2) que comportés una motivació espiritual, és a dir, dir misses, oracions i, en general, servir en una església amb ministeris espirituals i no temporals, 3) que s'obtingués mercès a una autorització papal o de

l'ordinari i no per un llec, sense que això perjudiqués el dret de patronat, si s'esqueia, 4) que s'hagués de conferir com a mínim a un clergue, és a dir, a una persona que hagi rebut la primera tonsura, 5) que fos perpetu, i 6) que no pogués cap persona retenir-lo per ell, sinó que necessàriament es pogués transmetre.

La classificació interna dels beneficis era força àmplia. En primer lloc es dividien en *regulars* i *seculars*. Els primers s'adcrivien a la clerecia regular, és a dir, als sotmesos a regles de determinats ordes; el segons als clergues seculars (clergues, sots-diaques, diaques, preveres i canonges). Dins de la categoria de beneficis seculars es mogué la majoria de fundacions de la casa pairal.

Els beneficis podien ser també *curats* o *no curats*. És a dir, dedicats al ministeri espiritual pròpiament dit de l'església o no. La primera classificació corresponia als obtentors de les titularitats de les parròquies: domers, rectors, sagristans curats... La segona, els no curats, a les fundacions de beneficis dels altars laterals de les esglésies. Aquesta segona classificació correspon al tipus més emprat per la casa pairal. En efecte, l'altra obligava a la creació de noves parròquies, cosa que no es feia des dels assentaments de repoblació medieval o amb anterioritat.

En tercer lloc podien ser *dobles* o *simples*. Els dobles eren aquells que tenien cura d'ànimes o bé certa jurisdicció, precedència o administració. El simples eren tots aquells que no comportaven cura d'ànimes ni dignitat ni ofici, i que només obligaven a l'oració de les hores canòniques i altres oficis divins.

El quart tipus de classificació dels beneficis era: *electius*, *patronats* i *col·latius*. Com el seu nom indica, els electius es feien per elecció i posterior sanció de l'ordinari. El patronats es donaven prèvia la presentació del patró del benefici i amb el plàcet del bisbe. Finalment, els col·latius eren aquells que sense elecció cabiscolar ni presentació de patró, eren donats directament pel bisbe.

El religiosos s'acostaven als electius i als col·latius, per obtenir majorment les canongies. El patronats foren els que la casa de pagès o els seus capellans van fundar o feien servir com a mecanisme més simple de col·locació dels fills segons, els quals es transmetien a la mort de l'obtentor la prebenda, mitjançant el patronat de l'hereu de torn.

Finalment, i per no estendre excessivament la classificació podem indicar que també hi havien els anomenats *patrimonials*; generalment de dos tipus: els primers de concessió imperativa a un fill de la diòcesi i els segons d'obligada col·lació a fills d'una parròquia. Aquestes dues

Així, generalment, el benefici fundats per les cases pairals tenien les condicions de: perpetuïtat, secularitat, no curats, simples i amb dret de patronatge, com a clàusules principals, però a més indicaven l'altar de la parròquia on es fundaven, i sota la invocació de quin sant o sants s'havien de resar les misses. L'obtentor podia ser qualsevol clergue, és a dir, que només calia que hagués rebut la primera tonsura. Gaudien també de la clàusula de no ser incompatibles, per tant el beneficiat podia adquirir altres beneficis, dignitats i prebendes. I generalment es deixaven lliures de servituds i de residència en una parròquia determinada, de manera que l'obtentor podia resar o fer resar les misses a què obligava, amb el concurs d'un prevere quan ell no ho era, o en la parròquia i altar que volia.

Finalment hem de dir que el mecanisme de funcionament del benefici, la qualitat de congru o no (amb prou renda per donar vida digna al beneficiat), les redotacions, estructuracions de la renda, etc., ens apareixeran quan analitzem exemples sobre la parròquia de Vidreres i els seus beneficis.

El personat, capellania de sang o pensió personal fou la figura beneficial bàsica per a la casa de pagès. Bàsica en el sentit d'inicial, ja que

8. J.M.Marqués, *op.cit.*, p. 501-503,

La casa de pagès i la col·locació dels fills segons dins l'Església

s'hi van fer tota mena de transaccions i permutes, i finalment foren transformades en beneficis eclesiàstics o en causes pies.

No era pròpiament un benefici eclesiàstic, perquè no gaudia de la clàusula de perpetuïtat. Però en realitat funcionava com a tal encara que estaven considerats els seus béns com a llegats pietosos.

Les capellanies podien ser de dues classes: *laïcals* o *mere legas* i *eclesiàstiques* o *col·latives*. A les primeres el sacerdot encarregat de les misses només tenia dret a la mercè o estipendi i no estaven instituïdes sota autoritat eclesiàstica.

Les eclesiàstiques, per contra, estaven instituïdes sota la sanció del bisbe o del papa i, a més, requerien que amb la mateixa autoritat fos feta la col·lació i institució canònica.

El dret de presentació o patronatge podia correspondre a llec o religiós, segons la voluntat del fundador. Però aquest patró tenia solament la regalia de anomenar capellà dins dels termes indicats pel dret canònic. Quan el dret de patronatge estava en mans d'una família, com és el cas d'una casa pairal, rebia també el nom de *capellania familiar* o *de sang*.

Podien donar-se a preveres o a aquells que encara no ho fossin. Si el fundador havia disposat que fossin *simples*, sense cura d'ànimes, podia atorgar-se a clergues fins a 14 anys d'edat, o de menor edat si així s'havia instituït en la fundació. Però amb cura d'ànimes calia que el capellà tingués 25 anys fets.

Els personats es fundaven davant el vicariat eclesiàstic i radicaven en un altar d'una església, sota la invocació d'un sant i obligava a la dita d'unes misses instituïdes en la fundació. A més se'ls dotava d'una renda que provenia generalment de censals. Finalment el termini de caducitat o extinció de la capellania, es fixava generalment per dues, tres o quatre vides, és a dir, que a la segona, tercera o quarta vegada que era ocupada per un capellà, i a la mort d'aquest, s'havia de transformar per dotar o ampliar beneficis eclesiàstics o causes pies,⁹ la flexibilitat de la institució permetia també en el moment de la seva extinció, fundar altres personats o transformar el capital en aniversaris. Així la capellania o personat tenien raó de ser no solament per la renda que donava, sinó, en el moment de la seva extinció, per la varietat de transformacions que

9. Per a més dades. veg. Niceto Alonso Perujo i Juan Pérez Angulo, *Diccionario de Ciencias Eclesiásticas*, Ed.

Imprenta Domenech, València, 1885, vol. II, p. 539-545 i J. Postius, *op.cit.* p. 889-890.

podia prendre. Al mateix temps, durant la seva existència podia ser fraccionat o desmembrat part del seu capital per fundar altres personats o bé augmentar la seva dotació, particularitat de què no gaudien ni el benefici eclesiàstic ni la causa pia. Així, el personat era un vehicle excel·lent de col·locació temporal de capital, i alhora un instrument d'intercanvi, per negociar permutes, canvis o traspassos de rendes. Tot això convenia a aquella casa pairal que encara no havia trobat una plaça estable per al fill capellà, o aquest encara era massa jove per poder obtenir una sinecura, o estava estudiant, o ja era vell i convenia retirar-lo del càrrec que tenia per traspassar-lo en un altre, deixant-li una renda.

Si la família creava un benefici o una causa pia, hauria carregat amb estructures més rígides que la simple capellania, i es beneficiava de la flexibilitat d'aquesta institució paral·lelament als avantatges de les altres.

Causa pia

Si les dues anteriors formes de renda afavorien les persones dels capellans de les cases amb drets de patronatge, amb la *causa pia* la casa pairal dóna un ajut perquè els seus fills barons estudiïn -quasi sempre per a capellans- i les filles tinguin un complement de dot a les legítimes paterna i materna.

La causa pia és una fundació pietosa, amb béns temporals, instituïda dins el marc legal del dret canònic,¹⁰ amb càrrega perpètua o de llarga durada, sota la norma instituïda pel seu fundador. El seu nombre va ser extens i variat, com ho van ser les necessitats espirituals i corporals dels seus fundadors. Les més comunes foren les creades per a celebrar misses o aniversaris i sobretot les constituïdes per les famílies del país dedicades a *donzelles maridar i estudiants estudiar*.

Així com en el benefici o el personat l'obtentor de les rendes era un capellà de la família, i quan faltava aquest, es procurava passar a un capellà que fos parent de la casa del patró, la causa pia donava, de l'estalvi de les rendes, diners a les donzelles i als estudiants de la casa propietària de la fundació. L'administració de la causa pia s'establia per les clàusules fundacionals, i generalment quedava en mans de l'hereu de la casa fundadora.

10. Cànon 1544-1551.

Des del concili de Trento l'actuació del bisbe en la causa pia, era només per inspeccionar i constatar que es duguessin a terme els desitjos del fundador, fixant els capitals mínims fundacionals.¹¹ Aquests cabals es col·locaven mitjançant la fórmula del censal, amb quanties que normalment estaven més fragmentades que en els censals dels beneficis.

De les rendes dels censals es pagaven les parts estatuïdes dels dots i les despeses dels estudiants. En les èpoques que no hi havia donzelles per maridar o estudiants, els rèdits quedaven dipositats allí on estava obligat pel fundador fins que el volum estalviat permetia establir nous censals, o bé passaven a ajuts externs a la família, generalment a joves del poble.¹²

L'acte de fundació, creació i dots: aspectes contractuals

Quan s'establia qualsevol dels tipus de fundacions esmentats, les parts, és a dir, l'església, el capellà i la casa pairal, actuaven de formes estatuïdes, obligades pels interessos i per la normativa jurídica. Aquests aspectes són els que passem a comentar tot seguit.

Primerament, es troben els actes o passos a donar en relació l'església per a la fundació de capellanies i beneficis, que generaven diferents escriptures notariales en el Vicariat General. Aquestes escriptures recollien el desig d'institució, erecció i fundació de la sinecura, acte fet o demanat per l'interessat. L'acte procedeix majorment de la via testamentària, excepte en les fundacions de personats, que es fan directament pel fill destinat a capellà de la casa de pagès.

Un cop existia el benefici, el pas següent eren l'adjudicació i col·lació mitjançant l'autorització del bisbe, feta documentalment a l'escrivania

11. Concili de Trento, capítol VIII, sessió 22 de "*Reformae*". Vegeu N. Alonso i J. Pérez, *op. cit.*, vol.IV, p. 693-694 i J. Postius, *op.cit.*, p. 918-919.

12. Llorenç Ferrer Alós, "Familia, iglesia y matrimonio en el campesinado acomodado catalán (siglos XVIII-XIX)", *Boletín de la Asociación de Demografía Histórica*, Madrid, 1991, p. 27-64, fa referència a les causes pies de la família Vila del Soler d'Artés, i troba que aquesta fórmula serveix per frenar la tendència a la baixa de les col·locacions matrimonials fetes a les filles de les cases de

pagès, per dificultats del mas a generar capitals, per pagar dots com els que rep l'hereu. Creiem, però, que aquesta conjuntura no es dona a tot arreu, perquè si això fos general, totes les cases de pagès acomodades tindrien causa pia, i no és així. Moltes, en lloc d'això, tenen només benefici eclesiàstic, altres tenen les dues estructures, i n'hi ha que no en tenen cap.

Sembla que tot això depèn, en definitiva, de les situacions econòmiques de cada casa i dels interessos que, en cada moment, tenien l'hereu i els capellans de la família.

del Vicariat en forma de decret, d'acord amb els drets de patronat existents.

Es procedia en el mateix moment a dotar la sinecura, i seguidament venia l'acte de possessió del càrrec que s'havia de fer en l'altar on estava instituïda la prebenda. Aquest últim acte consistia que el capellà s'acostava a l'altar on hi havia estatut el benifet, obria i tancava el missal, tocava els ornaments, etc.; fet això, es considerava que el nou beneficiat era posseïdor del benefici amb tota la força jurídica.

Tot aquest aspecte contractual procedia del dret romà i conduïa definitivament a la possessió, o retenció material de la cosa a posseir, que no sempre volia dir que aquesta anés acompanyada de la seva propietat. Segons aquest dret, només podien ser posseïts objectes susceptibles de propietat privada i les coses corporals, i per això calien el *fet* i la *intenció*.

L'església, com a hereva de les institucions romanes, va adaptar aquesta estructura per accedir a la possessió. Pel fet obligava que el capellà que entrava en el benefici toqués missals, ornaments, en definitiva allò que pretenia posseir. La intenció quedava demostrada pels actes i escriptures de presentació i col·lació que formaven el cos contractual, que en dret romà, es feia per convencions o pactes establerts, per produir un efecte jurídic. I d'aquí tots els passos necessaris que trobem per accedir a un títol.¹³

Com a segon aspecte per entendre les vies i formes d'actuació dels fundadors del benefici, cal detenir-se en la forma de contractar del capellà i la casa, i en particular sobre la personalitat jurídica que adopta. En efecte, s'observa que aquest, quan acceptava els censals que se li feien, o traspassaven des de la casa de la seva família, actuava com a "laica i privada persona", en lloc de fer-ho com a beneficiat d'una o altra prebenda.

Aquesta doble personalitat jurídica convenia als interessos del clergue i de la família, ja que els traspassos de censals posseïts per la casa,

13. Eugène Petit, *Tratado de derecho romano*, Ed. Saturnino Calleja, Madrid, 1926, p. 194-208 i 285-306. Aquesta forma d'accedir a la possessió d'una cosa també es pot apreciar en les escriptures notariales d'accés a un mas. Els notaris, fins ben entrat el segle XVII i en alguns casos més tard, aixequen acta de la

possessió del pagès sobre el mas adquirit. Per això el pagès entrava a la casa, obria i tancava les portes i finestres, agafava terra amb la mà i la deixava caure, o la llançava, etc., tot això es consideraven actes de possessió, que es feien i escripturaven davant de testimonis cridats a l'efecte.

per tal de constituir dots beneficials, o la creació i venda feta pel mateix concepte, els rebia el capellà com a "laica i privada persona", que després incorporava a la prebenda. I d'aquesta manera tant els podia rebre en concepte de la legítima que li corresponia com, si interessava a la família aquests mateixos censals podien ser recuperats, lluits en part, extingits, permutats, etc., donant una certa flexibilitat a la recuperació del cos de les rendes cedides per la casa.

El capellà actuava com a beneficiat per aquelles relacions que li interessaven, és a dir, per a la cessió de capitals, fetes mitjançant les creacions i vendes d'altres individus externs a la casa. Així, el capital i les rendes quedaven sota protecció de la institució eclesiàstica i, per tant en cas d'impagament es podia tenir els mitjans coercitius més estrictes, a l'empara de les lleis jurídiques en la cúria del bisbat i les lleis divines sobre el remís.¹⁴

Hi ha una altra particularitat en la dotació dels personats i beneficis en el moment de la fundació que cal conèixer. És que la creació, fundació, col·lació i possessió de la prebenda acabada d'estatuir es feia sobre un dot petit, i al cap de pocs dies d'haver-se establert en la sinecura el clergue, aquest era redotat amb un fort volum. Així veiem que en el primer acte s'aporta un censal petit, i en el segon un censal o censals de gran capital.

Això es feia perquè la col·lació en una prebenda pagava al bisbat la taxa de la "*Media annata*", és a dir, la meitat dels fruits corresponents al primer any de possessió benefical, que es calculaven sobre el capital fundacional; per tant, si la fundació era sobre un capital reduït, la taxa a pagar era també reduïda.

Això quedarà patent en els exemples de fundacions de personats que veurem més avall.¹⁵

Finalment s'ha de dir que molts dels censals que creaven i venien els hereus de les cases pairals, a favor dels seus germans segons, per dotar

14. Així com en la creació i venda de censals fets entre particulars es pot veure amb una gran freqüència l'aparició de fermances, en els censals fets a partir de beneficis, personats o causes ptes no apareixen amb tanta quantitat. Aquest aspecte de la constitució creditícia podria deure's a volums de capital més petits cedits des de les institucions de l'església, o bé

el fet que la pena d'excomunió menor a què es podia arribar en els actes contra la institució de l'església, tenien prou força per evitar morosos.

15. Al bisbat de Girona, en temps de Tomàs de Lorenzana es van establir els següents arancels en les fundacions amb cessió de censals i dotacions beneficials: fins a 50 lliures de dot, 1 ll.; de 51 a 100

o redotar beneficis, mai no van tenir el capital fundacional. És a dir, sobre el paper, a cal notari, s'escripturava la cessió d'un diner del clergue a favor del seu germà hereu, a canvi d'una renda. Però en realitat només era una forma d'escripturar el pagament d'una renda que es transformava a la llarga en inversió de diners per viure el sacerdot, a través del benefici o la causa pia. Aquesta forma d'actuar també convenia a la família pairal perquè pagant dots o legítimes a terminis mitjançant censals, no debilitava la seva economia, ni fragmentava el seu patrimoni per fer pagaments.

Aquesta pràctica també s'observa en els pagaments de dots a les filles que casen, amb tota la varietat i complexitat de fórmules que hi havia per constituir el pagament, i en les certificacions notariales de manutenció i renda donades als fills que entren en la carrera militar a finals de segle XVIII.

La vida dins la parròquia

La vida dels eclesiàstics en una parròquia és un tema a estudiar, caldria aclarir el concepte que es tenia des de les institucions de l'església dels beneficiats, en particular de tots els que traginaven amunt i avall fent intercanvis de prebendes. A priori sembla que cal entendre que hi havia tres grups o nuclis de clergues o religiosos, amb interessos paral·lels, però diferents: els religiosos, dedicats a les feines i obligacions manades pels ordes on romanien; els beneficiats o capellans de família; i finalment els capellans amb ministeri o càrrec parroquial.

No se sap si això va generar conflictes, sobretot a nivell dels capellans de família i els domers; només podem parlar de les formes de percepció de les rendes dins de la parròquia i recordar que, a la casa pairal, l'excedent de fills barons que no podien ser hereus va ser decantat en direcció a la carrera eclesiàstica.

ll., 2 ll.5 sous; de 101 a 200 ll., 3 ll.; de 201 a 500 ll., 3 ll.15 s. i de 501 ll. endavant, 7 ll. 10 s.

Per a la col·lació o institució de beneficis o personats, 5 ll. 12 s.; per a la possessió dependent de col·lació, 1 ll.10s.; per a la possessió sense col·lació, 2 ll.

Per al consentiment de permuta en

els beneficis, 15 s.; per a renúncies de beneficis, 10 s.; per a llicència per servir benefici per un altre, 6 s.

A més les despeses notariales i altres petites taxes en el Vicariat. Arxiu Diocesà de Girona (ADG). Supplementum notarum II, G.182.

Hem dit també que el nombre de parròquies no augmentava i que, per tant, mitjançant beneficis eclesiàstics, capellanies i causes pies, es va donar entrada a l'església a aquests individus.

Els fills segons, gaudint d'unes rendes instituïdes per les seves famílies, van poder viure amb la dignitat que es considerava adequada a la posició social que ocupaven.

Un cop aquests individus estaven emparats per les rendes que els seus patrons els havien creat, passaven a formar part de la parròquia del poble on estaven fundades les prebendes. Tot i això, segons els llocs, les rendes es percebien d'una o altra forma. Així, algunes parròquies tenien béns comuns i el privilegi d'associació en comunitat de preveres, mentre que les altres no gaudien d'aquest avantatge. Tot depenia de drets, rendes comunes, i de la quantitat de beneficis fundats en els altars del lloc per donar pas a una o altra modalitat de funcionament beneficiat.

Així, quan hi havia rendes comunes, i sota la presidència efectiva o honorària del rector, el capellans adscrits a una mateixa església es podien repartir equitativament els rèdits i les càrregues de misses o oracions a celebrar, segons l'esperit evangèlic dels primers cristians. Si la parròquia no tenia béns comuns ni comunitats presbiterals, domers i beneficiats recaptaven els seus ingressos amb independència els uns dels altres.

La comunitat de preveres tenia els seus avantatges i inconvenients per a la casa pairal, ja que podia bloquejar la capacitat d'ingrés de nous capellans a una determinada parròquia, o bé obligar a incrementar el capital necessari per encabir un nou clergue a la comunitat. Això es donava quan part del beneficiats disposaven de rendes de sinecures petites, a més de les rendes comunes. Si entrava un nou individu a participar de la comunitat, els ingressos es dividien més amb la consegüent disminució de profit. Per tant, els capellans de la comunitat frenaven nous ingressos.

Així, hi ha moments que les comunitats bloquegen la fundació de noves prebendes o demanen forts dipòsits per al fons comú beneficiat. El comportament és molt variat i depèn del criteri comunal per acceptar unes o altres formes, que són amples i mudables.¹⁶

16. Vegeu sobre aquest tema J.M.Marquès, *op.cit.* p. 504-505. I Carles Salazar i Carrasco. "Misses i censals: les

formes materials de la vida religiosa en una parròquia d'antic règim", dins: *Estudis d'història agrària*, núm.8, p.46-48.

Si la casa de pagès tenia el dret de patronat sobre un benefici petit, li convenia que els béns comuns, i per tant les rendes, fossin elevats, d'aquesta forma s'estalviava d'haver de redotar el benefici per la còngrua.

La vida d'aquestes comunitats de preveres dura fins a les lleis que, a l'empara del Concordat de 1851 entre Roma i Madrid, suprimeixen la seva personalitat i organització.¹⁷

Família i església. Un cas particular com a exemple general

Hem dit al principi d'aquest estudi que s'establirien uns exemples de creació, d'adquisició i, en general, de funcionament dels camins pels quals discorre la casa pairal dins les estructures eclesiàstiques, amb la finalitat de col·locar els barons secundogènits.

També s'ha dit que semblen formar-se uns nuclis ocupats per diferents nivells vocacionals i formes d'entendre la religiositat dins l'església i dins la família. De tot això se'n parlarà, prenent per això la família Llobet, propietària durant vuit segles del Mas de la Torre Llobet a la Parròquia de Sta. Maria de Vidreres, i ens detindrem en aquelles relacions que té amb l'església per mitjà dels fills col·locats com a capellans.

Ens apareixeran les diferents figures jurídiques i eclesiàstiques citades, així com els mecanismes d'intercanvi, augment i retorn de capitals. Les formes de religiositat: capellans de família, vocacionals i religiosos. I, en general, com s'estructurava tot això.

L'exemple és il·lustratiu i extrapolable a altres cases i regions, ja que no es regeix pel caprici, sinó per figures codificades en el dret canònic, de les quals una jerarquia social determinada en fa un ús ample i flexible per un interès particular.

- Primera generació de capellans: Felicià i Mateu Llobet Estanyol:

Fins a principis de segle XVIII la casa Llobet no va treure fills barons pels camins de l'església. La primera generació del segle XVI, va donar un hereu i un germà que es va preferir maridar amb la pubilla Callicó de Maçanet de la Selva.

17. Especialment amb la Instrucció de 25-6-1867, sobre el Conveni-llei de 7-6-1867, ampliant l'article 22 d'aquest

conveni-llei, sobre les particularitats de les comunitats beneficials de la Corona d'Aragó.

■ ■ ■ ■ ■ ■

L'hereu va adquirir del Bisbat de Girona permís per obrir tomba a perpetuïtat al peu de l'altar major de l'església parroquial de Vidreres per a la família.

La segona generació va donar també un sol fill segon que també va casar-se amb pubilla. Finalment, la tercera i última generació del segle XVI, a part l'hereu, només va donar filles que varen arribar a casar-se.

En entrar al segle XVIII (vegeu arbre genealògic), van començar a aparèixer fills segons que foren col·locats en l'església, i durant quatre generacions es va mantenir aquesta política.

Es pot veure així que a la casa l'hereu és casat amb Caterina Gelabert, de Caldes de Malavella, i dos fills reben ordes: Felicià Llobet és tonsurat als 27 anys, i nomenat diaca i prevere set anys més tard. De la seva carrera eclesiàstica queden poques dades, però sabem que l'11-2-1717, rebia el benefici de la Passió de la Seu de Girona.¹⁸ Aquest benefici estava instituït des de 1558 dels béns de Pere Ferrer de Bescanó, i el patronat el tenia l'hereu dels Mas Ferrer d'aquesta població. L'hereu de la família Ferrer i patró del benefici era, en aquells moments, cosí de segon grau de Felicià per matrimoni amb els Geronès, també de Bescanó.

Es pot veure aquí que la col·lació d'un benefici i per tant el dret de patronat, es va exercir preferint a un parent, més o menys llunyà, abans que un desconegut. Això era una constant a la casa de pagès, i excepte casos excepcionals es van seleccionar els més propers en grau consanguini.

El mateix dia 11 de febrer de 1717, però, Felicià Llobet permutava un personat que havia fundat el dia 2-9-1716, sota invocació dels Sants Primemi i Felicià, a l'altar de Sant Domènec de la Seu de Girona, que se sustentava sobre dos censals creats pel seu germà.¹⁹ Aquest canvi es va fer pel benefici personat del Reverend Joan Sala Reixach, sota invocació de Sant Miquel i Santa Bàrbara, instituït a la Seu de Girona.

Les raons d'aquesta operació es desconeixen, però quan Joan Sala Reixach, prevere i vicari de St. Privat d'en Bas mor, obliga en el seu testament que el personat dels Sants Primemi i Felicià es transformi en

18. Dades de l'arxiu de Can Llobet i del Registre d'Ordinacions 1700-1723, ADG.

19. El primer censal de 50 ll. de capital, venut i creat per Francesc Llobet, a Felicià com a laica i privada persona, a

la notaria de Francesc Puig de Girona, i amb data: 2-9-1716. El segon censal de capital 600 ll. i 600 s. de renda, pels mateixos a 11-2-1717, donat per augmentar el dot al Vicariat eclesiàstic el mateix dia de la col·lació.

causa pia per donzelles maridar i estudiants estudiar dels fills del Mas Reixach, de St. Esteve d'en Bas.²⁰ L'administració de la causa pia va ser donada a l'hereu de dit mas, i els béns els constituïen les rendes dels censals esmentats, que no van ser lluits per la família Llobet fins 128 anys després.²¹

Capital i rendes del personat fundat per Felicià Llobet sota invocació dels Sants Primemi i Felicià, a la Seu de Girona.

	Capital	Renda
1-9-1716. Censal venut i creat per Francesc Llobet. Not. F. Puig de Girona	50 ll.	25 s.
11-2-1717. Censal venut i creat per Francesc Llobet. Not. F. Puig de Girona	600 ll.	600 s.
Totals	650 ll.	31 ll. 5 s.

El germà segon, Mateu Llobet, inicia la carrera eclesiàstica més o menys per les mateixes dates,²² però es fa religiós franciscà i a partir d'aquí es crea una relació de la família amb el convent franciscà de Blanes que dura fins a la desamortització i es tradueix en bon nombre de cartes de germandat per la casa, deixes de misses per les ànimes de diferents hereus i mestresses, i la perenne assistència de molts framenors a les honres, novenals i caps d'any, després dels òbits dels hereus.

- Segona generació: Felicià i Mateu Llobet Gelabert.

La segona generació del segle XVIII té dos fills col·locats a l'església: Felicià i Mateu Llobet Gelabert. El primer neix en 1711 i mor a Hostalric en 1748. Posseïa el benefici de Sant Joan de l'Església d'Hostalric, del qual era patró Salvador Callicó, pagès de Santa Coloma de Farners, i que li fou permutat pel prevere Jaume Callicó que el tenia amb anterioritat.

20. Últimes voluntats segons escriptura de 4-5-1726, davant d'Ignasi Roig, notari de Girona, i inscrites entre la documentació del Vicariat Eclesiàstic: Fundacions de Causes Pies, vol.: 13 pàg.: 40. ADG.

21. Escriptura del notari Gaspar Bacó

de Girona de 30-3-1844, otorgada pels hereus de la Casa Reixach a favor de Josep i Baldiri Llobet.

22. Primera tonsura a 29-3-1712, sots-diacon i diacon a 12-3 i 2-4 de 1718 i prevere a 23-9-1718. Registre d'Ordinacions 1700-1723. ADG.

Els Callicó, pagesos de Sta. Coloma de Farners eren una branca dels Callicó de Maçanet de la Selva, en els quals va entrar com a pubill el seu oncle-rebesavi Sebastià Llobet, a la vegada que el pare de Salvador Callicó, patró del benefici en el moment de la permuta, el pubill Anton Aulet, de Vidreres, era cunyat de Magdalena Mataró, casada en primeres nocces amb el besavi de Felicià: Mateu Llobet. Aquí tenim altra vegada la cessió amb lligams de consanguinitat d'una prebenda eclesiàstica.

Amb el germà de l'anterior arribem a la carrera vocacional per excel·lència d'un individu d'una casa pairal. Aquesta carrera s'estén al llarg de 42 anys i comença als 25 anys d'edat (1748), de Mateu Llobet Gelabert, després d'haver estudiat gramàtica a Castelló d'Empúries, filosofia a la universitat de Cervera, teologia moral a Girona i haver rebut la primera tonsura que el convertia en clergue.

En aquell moment rebia els guanys del benefici de Santa Margarida de la Capella del Roser de Caldes de Malavella, amb una renda de 17 ll. 17s.²³ L'any següent (1749) demana al bisbat el grau de sots-diaconat i poder augmentar el benefici de Santa Margarida per la còngrua; finalment tot això es duu a terme, però en l'interval havia mort el seu germà Felicià i Mateu Llobet intenta ser admès com a beneficiat en la prebenda vacant a Hostalric, sota invocació de Sant Joan. La petició es transforma en plet perquè hi ha una herència intestada per part d'Anton Callicó i la presentació al benefici de Joan Callicó, estudiant. Fins que la cúria del bisbat no determina en 1751 qui hereta els drets de patronatge, tot queda en suspens.²⁴ La sentència és contrària a la presentació de Mateu Llobet i es dona la plaça i el patronat a una branca segona de la casa Callicó.

A partir d'aquest moment, les orientacions en la carrera eclesiàstica de Mateu Llobet giren en direcció a la família de la seva mare, els Gelabert de Caldes de Malavella.

23. Per estudis, primera tonsura i obtenció del benefici de Santa Margarida vegeu el lligall 290 d'ordinacions, amb el títol: "*Ordines instrumentia hinc et illinc collect ad sacc. XIII spect*". ADG.

Probablement el patronat sobre el benefici de Santa Margarida de la Capella de Roser de Caldes de Malavella era propietat de la família Gelabert, o Aluart de Caldes de Malavella, i Mataró i Thió-Pasqual de Franciach, les tres fortament emparentades entre elles i amb la família

Llobet. Vegeu Santiago de Llobet, *Formació d'una casa pairal: la Torre Llobet a Vidreres. (Segles XII-XX)*, ed. familiar, Barcelona, 1992, p. 85-85, 114-116 i 176-177.

24. Vegeu l'esquema genealògic sobre aquest plet. "*Joanes Callicó Agla. Villa Sta. Columba de Farnes contra Matheu Llobet, clericum Villa de Vidreras, Gerundae residentes, in Curia Ecclae. Gerundensis. Any 1749.*" Arxiu Llobet, caixa 8.

El seu oncle Sebastià Gelabert era en aquells moments rector de l'església de Castelló d'Empúries, tenia 61 anys i "mal de pedra". Així el 16-4-1751 Mateu Llobet, d'acord amb Sebastià, es va dirigir al bisbe de Girona perquè li permetés permutar la plaça per raó d'edat i malaltia de l'obtinentor.

Per aquesta operació, Mateu, d'acord amb el seu germà, hereu de la casa, Francesc Llobet, va fundar un personat sota la invocació de Sant Mateu a l'altar de Tots els Sants de la Seu de Girona, per tres vides de durada i amb un censal venut i creat per aquesta causa, amb un capital de 25 lliures, per Francesc Llobet.²⁵

Capital i rendes del personat fundat per Mateu Llobet sota invocació de Sant Mateu a l'altar de Tots els Sants de la Seu de Girona.

	Capital	Renda
11-8-1751. Censal venut i creat per Francesc Llobet al seu germà Mateu, clergue	25 ll.	25 s.
14-8-1751. Censal venut i creat per F. Llobet (germà), Josep Antoni Joan, pagès de Tordera (cunyat), i Grau Bofill, pagès de Palamós (cunyat), a favor de Mateu Llobet, clergue.	2.308 ll. 6 s. 8 d.	69 ll. 5 s.
Totals	2.333 ll. 6 s. 8 d.	70 ll. 10 s.

25. En el personat de Sant Mateu comprovem el ja esmentat quant a la fundació de beneficis; Mateu Llobet en el moment de la col·lació ha de pagar el 50% de la renda al 3% de 25 lliures, equivalent a 1 ll.17s.6d.

Si la col·lació s'hagués fet sobre el capital total que va tenir dos mesos després (2.333 ll.6s.8d.), la *mitja annata* hauria estat d'unes 35 ll.. La diferència és notable i per això la capitalització total es feia en dos terminis.

Si en aquell moment les taxes establertes pel bisbe Lorenzana ja estaven en vigor el pagament per a la fundació hagues estat d' 1 ll., si s'hagues fet sobre tot el capital, les taxes haguesin arribat a

les 7 ll. 10 s. Tot i ser menor aquest càlcul a la *mitja annata*, el sentit de l'estalvi portava indefectiblement a aquesta forma d'operar. Vegeu nota 15.

Una altra qüestió reflectida en el mateix apartat correspon a la inexistència dels capitals fundacionals, cosa que aquí és així. Això funciona igualment pels fills a partir de final de segle XVIII, que es fan militars. La casa els passa una renda de manutenció basada en la legítima que els pertany. D'aquesta forma els pagaments de drets hereditaris als fills segons, no comporten descapitalitzacions fortes per a la casa, però els liquida a terminis, satisfent a l'interessat.

El catorze d'agost següent es fan dues operacions: primer, s'augmenta el dot del personat en 2.308 ll. 6s. 8d. mitjançant un censal d'aquest import venut i creat per Francesc Llobet, Grau Bofill, pagès de Sta. Eugènia de Vilarromà, a Palamós, i Josep Antoni Joan de la Torre, de Tordera, a favor de Mateu Llobet, prevere; i segon, es fa la permuta de la rectoria de les esglésies de Castelló d'Empúries i St. Joan Sescloses, propietat de Sebastià Gelabert, pel personat de Sant Mateu, de Mateu Llobet.²⁶

A partir d'aquí, Sebastià Gelabert es retira a viure al Mas de la Torre, propietat de la família Llobet a Vidreres, i Mateu Llobet, fa de rector a Castelló i encara percep les rendes del benefici de Santa Margarida de Caldes de Malavella.

L'any 1752 té acumulats a les rectories i el benefici esmentat un altre benefici sota invocació de la Beata Maria dels Dolors i Sant Cosme i Sant Damià, de la capella dels Dolors de Vidreres.²⁷

El 12 d'abril de 1755 Sebastià Gelabert, oncle de Mateu, fa testament i mor a Can Llobet de Vidreres. En l'últim testament mana que el personat a tres vides sota invocació a Sant Mateu que té sigui extingit,²⁸ i fundat amb el seu capital un benefici eclesiàstic perpetu, sota invocació de Sant Sebastià, a l'altar de Sant Isidre de la parròquia de Vidreres, amb obligació de dir tretze misses l'any per la seva ànima, una cada mes i l'altra el dia del seu patró Sant Sebastià. Segons el testament els drets de presentació corresponien als hereus de Can Llobet de Vidreres i el primer beneficiat havia de ser el seu nebot Mateu Llobet. A més d'aquestes clàusules, el benefici, queda totalment lliure per ser compartit amb altres, dir-se les misses en els altars que es vulgui, etc., gaudeix de totes les franquícies detallades en els beneficis instituïts per les cases pairals.

26. Vegeu quadre de moviments sobre el personat de Sant Mateu i posterior benefici, fundat sota invocació de Sant Sebastià a l'altar de Sant Isidre de la parròquia de Vidreres.

27. Aquest benefici va ser fundat a 26-2-1578 pels marmessors del prevere Miquel Albanell. Vegeu també el capital i la distribució en censals en el treball de Narcís Gascons Clarió, "La capella de la Mare de Déu dels Dolors a la Parròquia de Vidreres (segle XVI-XX)", *Quaderns de la Selva* 5, 1992, p. 43-54. Consta també en les visites pastorals al llarg del segle

XVII, però devia quedar incongru i fou annexionat a altre, perquè en la primera visita pastoral del segle XIX (any 1828) ja ha desaparegut. ADG.

28. Podem observar que el personat que tenia tres vides de durada estava ja en la segona vida, la primera va ser ocupada per Mateu Llobet abans de fer la permuta i la segona l'havia gastat Sebastià Gelabert. Vegeu així la flexibilitat i el grau d'adaptació d'aquest instrument als interessos de Can Llobet en particular i a la casa pairal en general.

Els capitals aportats són el censal de 25 ll. de la fundació del personat, més un censal per valor de 1.098 ll. 6s. 8d. que resulta de la part que queda venuda i creada per Francesc Llobet del censal de 2308 ll. 6s. 8d., de la redotació del personat extingit. A més gaudeix també de les rendes d'un censal de 400 ll., venut i creat per Anton Cuní, pagès de Vidreres, a Sebastià Gelabert. La renda del benefici és en el moment de la fundació de 70 ll. 10s.²⁹

Al llarg de la seva vida Mateu Llobet va deixar o permutar la rectoria de Castelló d'Empúries. L'any 1772 era rector de la de Vilobí d'Onyar, a més de Doctor en Teologia; l'any 1786 era beneficiat de la Seu i en 1789 va ser nomenat canonge.³⁰

En aquest espai de temps, sense tenir referències escrites, Mateu Llobet deixa de tenir el benefici de Santa Margarida de Caldes de Malavella i el de la Beata Maria dels Dolors i Sant Cosme i Sant Damià de la capella dels Dolors de Vidreres, en canvi, obté el benefici de Sant Pau en l'altar de Sant Antoni i Sant Pau de l'església de Vidreres que té l'obligació de dir 50 misses a l'any i una renda d'unes 40 ll. per any. A més de tot això manté i augmenta amb els estalvis el benefici de Sant Sebastià.

Un cop va arribar a canonge, devia tenir unes rendes sanejades, perquè després del primer any, (2-7-1790) cedeix el producte del Benefici de Sant Pau a l'obra de l'església de Vidreres, i renuncia al benefici de Sant Sebastià a favor del seu nebot, el prevere i batxiller en lleis Jaume Llobet Teixidor. Abans, però, va augmentar el dot d'aquesta prebenda en 1200 ll. amb dos censals procedents del seu nebot Josep Llobet, hereu de la casa. Ambdós traspassats al sacerdot actuant com a laica i privada persona. Un d'ells de 300 ll. el va crear i vendre Francesc Vidal de Llobatera, de Llagostera, i el cobrava Josep pel dot de la seva dona. El segon censal el va crear i vendre Josep Llobet per 900 ll. de capital. L'operació es fa així, perquè d'aquesta manera es manté congru el benefici, amb una renda de 118 ll.10s. que passa a percebre el nou obtentor.

- *Tercera generació: Jaume Llobet Teixidor.*

Jaume Llobet manté i augmenta les rendes del benefici de Sant

29. Vegeu quadre de les rendes del benefici de Sant Sebastià.

30. *Resoluciones Capitulares* (1-6-1788/31-5-1791) *Secretario Castán*. Arxiu Capitular de la Seu de Girona.

Sebastià, amb un censal de 200 ll. de capital i 6 ll. de pensió, que li cedeix Josep Fullà, pagès de Vidreres, i estava creat i venut per Joan Ginesta, també de Vidreres, amb la condició que amb la renda se celebrassin tantes misses de caritat normal com es pogués al llarg de l'any, per la seva ànima i la de llurs pares. És així que la renda de la prebenda passa a ser de 124 ll.10s. anyals.

A més, pretén (1794), en el moment de la renúncia feta pel seu oncle del benefici de Sant Pau de Vidreres, que li sigui cedida aquesta renda. El benefici de Sant Pau, fundat de molt antic en l'església de Vidreres, obtenia redits de diferents terres establertes en enfiteusi, i aquestes rendes es traduïen més o menys en 40 lliures l'any, que era el resultat després de restades les despeses.³¹

La cúria del bisbat va considerar que el benefici no era congru i els redits foren cedits a l'Obra de l'església de Vidreres.

- *Quarta generació: Josep Llobet Riera.*

A la mort en 1817 de Jaume Llobet, es va tonsurar ràpidament el seu nebot Josep Llobet Riera que tenia 7 anys, i es va presentar pel patró Josep Llobet Teixidor la candidatura al benefici de l'infant. Un cop acceptada la proposta, va ser col·lat i possessionat en el càrrec. La criatura, o el seu pare, van fer-se amb les rendes de la sinecura.

Josep Llobet, clergue de Vidreres, va morir als 17 anys, pel juny de 1827. Com que no hi havia més barons segons en la línia directa de Can Llobet per establir-los en el benefici, se'n van donar les rendes a Jaume Vidal de Llobatera i Llobet, prevere a Madremanya i cosí germà de l'anterior beneficiat.

Amb aquest prebendat s'afegeix dos censals: el primer, de 550 ll., venut i creat pel seu pare Joan Vidal de Llobatera, i el segon, de 407

31. El benefici de Sant Pau fou fundat per Ponç, domer de Vidreres, després d'haver fet edificar l'altar d'aquest nom a la parròquia de Vidreres; també va establir-hi a Berenguer Rafart com a obtentor segons es desprèn del seu testament de 6-9-1342. *Notularum*, G-16, foli 97. ADG.

Segons el plet entre Jaume Llobet, prevere i batxiller en drets de Vidreres, contra Miquel Domènech, domer, i Marià Roca i Jaume Lluís, tots de la mateixa població. Arxiu Llobet, caixa 8.

El benefici de Sant Pau ingressava unes 72 lliures per la recapta de 12 quarteres de blat a 5 ll./quartera; 2 quarteres de grà gros, a raó de 4 ll/q., per les gallines (parell) a raó de 1 ll. 2s. 6d. i del raïm a 15 s. el quintar.

Com despeses tenia l'obligació de 52 misses baixes a 7 s. de caritat: 19 ll.10s.; per taxes i impostos al bisbat en els subsidis d'"*excusado, quarta y millones*": 1 ll.1s.; i finalment el col·lector de grans cobrava 12 ll. per any.

ll. 10s., venut i creat per Ramon Matas, capità retirat de la parròquia de St. Andreu Salou.³²

No es coneix la durada com a beneficiat de Jaume Vidal de Llobatera, però consta que el 27-12-1842, per acte de Jutjat de Primera Instància de Girona, les rendes del benefici de Sant Sebastià van ser adjudicades al propietari dels drets de patronat: Baldiri Llobet, hisendat de Vidreres, com a hereu de Can Llobet. És així que el benefici passa a ser cobrat per un llec.

Baldiri Llobet fa treballar la sinecura, ja que en 1850 encara pren les rendes de 12 ll. per any d'un censal de 400 ll. que li crea i ven Salvador Raurell, treballador de Lloret de Mar, i més tard en 1861, rep la lluçió del censal de 550 ll. que li feia Joan Vidal de Llobatera.

És, però, a partir de la llei de 7-6-1867 i el conveni-llei de 24-6-1867, amb la Santa Seu, que desapareixen els beneficis com aquest, que havien estat reclamats pels seus patrons a les autoritats eclesiàstiques, per la via judicial abans del Reial Decret de 28-11-1856, d'acord amb el Concordat de 1851.

Els que no foren reclamats, o no se sabia qui era el seu patró, i estaven ajuntats amb altres beneficis per incongrus van veure transformada la seva renda en paper d'estat i, en definitiva, van degradar-se ràpidament fins a desaparèixer.

Panoràmica Mas de la Torre Llobet

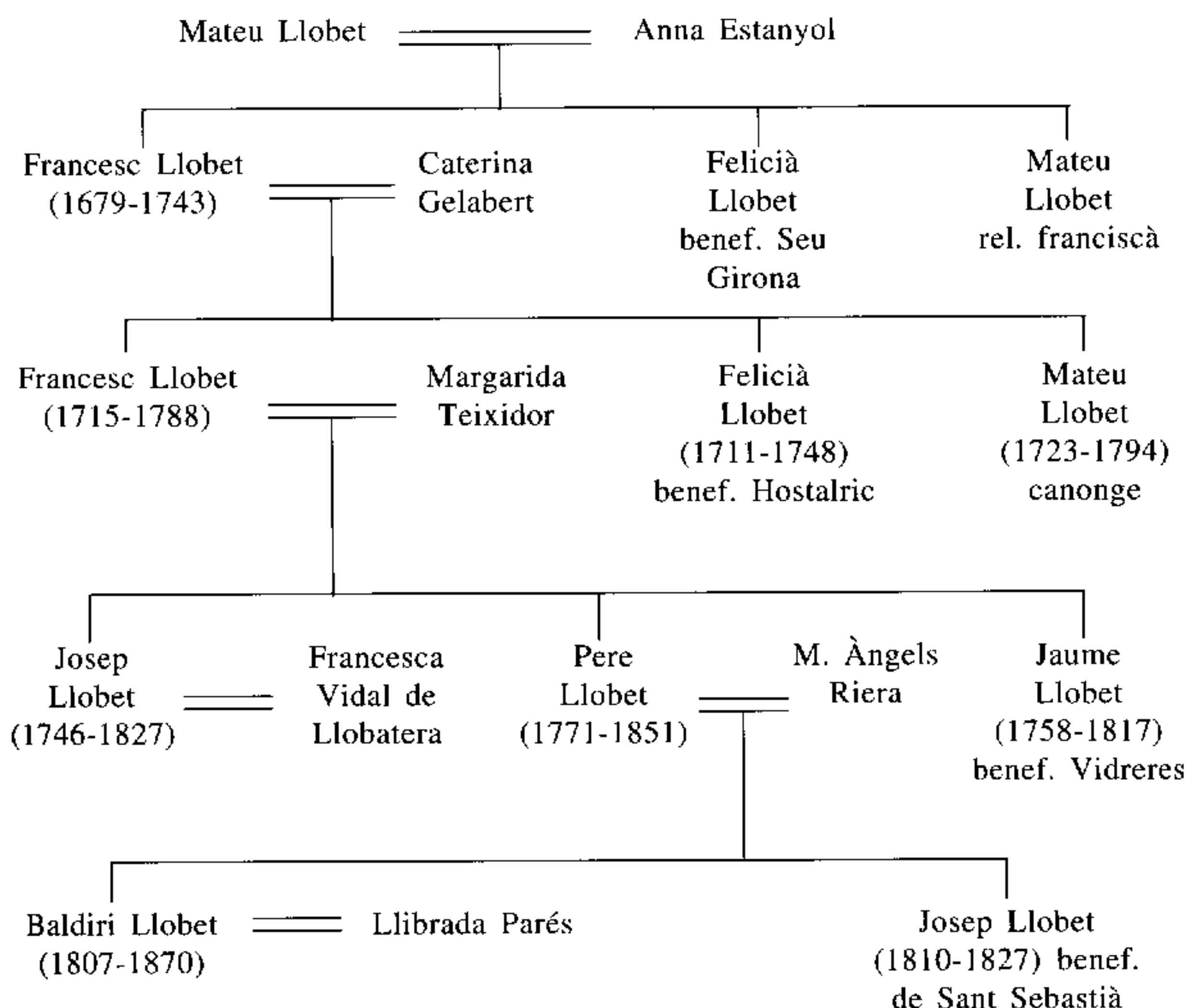
32. El primer consta a la notaria de Llagostera a 12-9-1833, signat pel Discret Tomàs Vidal de Llobatera Llobet, i el segon a la de Cassà de la Selva, notari Josep Bota, 15-12-1833.

El decret del Vicariat pel que s'autoritza l'acumulació en el benefici de Sant Sebastià és de 5-4-1834. *Notularum*, G-173, f. 279. ADG.

Capital i rendes del benefici de Sant Sebastià a l'altar de Sant Isidre de la parròquia de Santa Maria de Vidreres.

12-8-1755 Creació	Capital	Renda
Aportació procedent del personat de Sant Mateu: un censal creat i venut per F. Llobet, i part d'un censal, corresponent a F. Llobet, de capital total 2.308 ll.	25 ll. 1.098 ll. 6 s. 8 d.	25 s. 55 ll. 5 s.
Finalment, un censal creat i venut per Anton Cuní, pagès de Vidreres, a Sebastià Gelabert, a 11-12-1754	400 ll.	12 ll.
Total creació: 1523 ll. 6 s. 8 d., i renda: 68 ll. 10 s.		
5-8-1756 Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Joan Roure a Mateu Llobet.	200 ll.	6 ll.
18-1-1772 Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Josep Jaubert a Mateu Llobet.	50 ll.	1 ll. 10 s.
5-11-1787 Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Iscle Parés i Narcís Rasset.	150 ll.	4 ll. 10 s.
7-8-1790 Redotació del benefici		
Aportació d'un censal creat i venut per Josep Llobet a 20-6-1790, i un censal creat i venut per F. Vidal de Llobatera a Josep Llobet de 27-6-1790.	900 ll. 300 ll.	27 ll. 9 ll.
Redotació total: 1200 ll.		
3-3-1797: Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Joan Ginesta a Josep Fullà.	200 ll.	6 ll.
5-4-1834: Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Joan Vidal de Llobatera, i un altre censal creat i venut per Ramon Mates de St. Andreu Salou.	550 ll. 407 ll. 10 s.	16 ll. 10 s. 12 ll. 4 s. 2/5
15-10-1850: Augment		
Aportació d'un censal creat i venut per Salvador Raurell de Lloret de Mar.	400 ll.	12 ll.
Totals	4.680 ll. 16 s. 8 d.	140 ll. 14 s. 8 d.

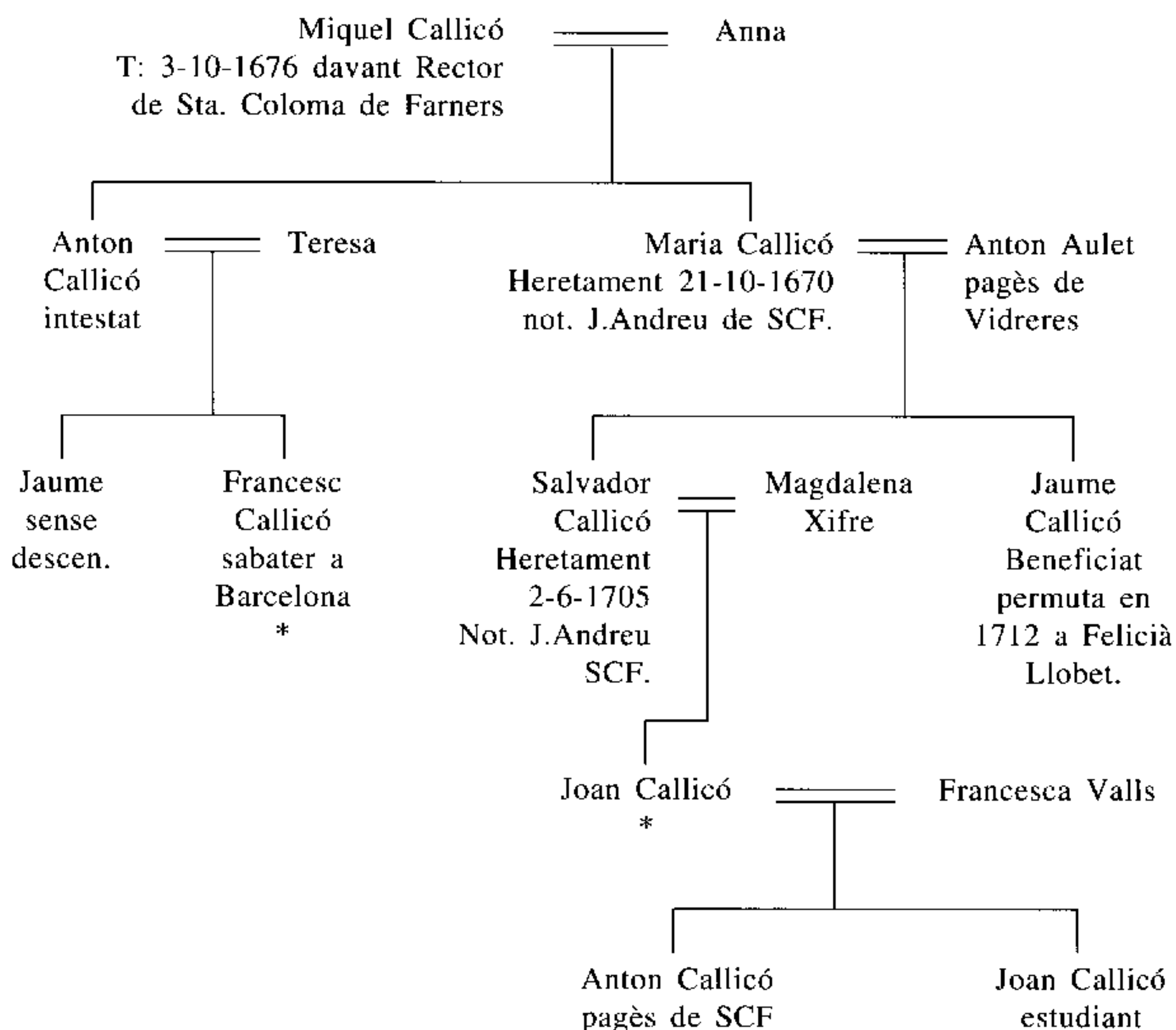
Genealogia dels hereus i capellans de la família Llobet s. XVIII-XIX.

A la mort de Josep Llobet, clergue i beneficiat de Sant Sebastià, pren possessió del benefici Jaume Vidal de Llobatera i Llobet, prevere a Madremanya, era fill de Joan Vidal de Llobatera, hereu de Llagostera i de Caterina Llobet Teixidor, i per tant cosí germà de Baldiri i Josep Llobet.

Finalment el 27-12-1842, la prebenda és adjudicada al seu patró pel Jutjat de Primera Instància de Girona i desapareix a partir de l'aplicació de la llei de 7-6-1867.

Estructura genealògica dels drets de patronat de la família Callicó, pagesos de Santa Coloma de Farners, sobre el benefici de Sant Joan de l'església d'Hostalric.

* Francesc i Joan Callicó pledegen per determinar qui té el dret de presentació sobre el benefici de Sant Joan. Això esdevé l'any 1748 a la mort de l'últim beneficiat, Felicià Llobet.

Francesc Callicó, sabater a Barcelona, presenta a la vacant el germà de l'anterior obtentor: Mateu Llobet. Joan Callicó, pagès de Santa Coloma de Farners, vol la prebenda pel seu fill Joan, aleshores estudiant. L'anterior patró de la sinecura havia estat Salvador Callicó.

La cúria del bisbat va desestimar la pretensió de Francesc i va restablir els drets de patronatge en la línia pagesa de Santa Coloma.